

KARTA PRACY

Dante Alighieri *Boska Komedia*

Przeczytaj uważnie tekst, a następnie wykonaj umieszczone pod nim zadania. Odpowiadaj tylko na podstawie tekstu i tylko własnymi słowami – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tyłu odpowiedzi, o ile jesteś proszona(-ny). W zadaniach zamkniętych wybierz tylko jedną z zaproponowanych odpowiedzi.

Na przełomie epok

1. [...] *Boska Komedia* jest poematem o imponujących rozmiarach 14 233 wierszy. Jej istotna treść i znaczenie zamykają się w trzech elementach: rzeczywistości, alegorii i wizji. Zapewniają one poematowi różnorodność atmosfery i tonu. Realne życie leży u podstaw *Komedii*. Żywy i realny człowiek odbywa podróż w zaświaty, kierowany realną, choć wyidealizowaną miłością do realnej kobiety i realnym pragnieniem znalezienia skutecznego lekarstwa na nie mniej realne zjawisko panoszenia się zła. Aż do ostatnich etapów podróży spotykać będzie postaci, których istnienia nie podawano w wiekach średnich w wątpliwość. Opowiadania o konkretnych faktach i osobach, rozważania na ich temat zajmują pierwsze miejsce w poemacie dantejskim. Duża część poematu stałaby się mało zrozumiała bez dokładnej znajomości tła dziejowego epoki i życia poety. [...]
2. Aspekt realny odtworzonych epizodów i postaci podkreśla również język. Dante często kładzie w usta spotykanych duchów ich rodzimą mowę, czy to będzie język literacki, czy też dialekt. I tak trubadur Arnaut Daniel przemawia po prowansalsku, Bonagiunta w dialekcie z Lukki, Gomitata w dialekcie sardyńskim, natomiast Venedico Caccianemico używa dialektu bolońskiego. Wszystko, co dzieje się w zaświatach, ma ściśle powiązanie z życiem jednostek na ziemi, jest wspomnieniem przeszłości ziemskiej i nieuniknionym następstwem stanowiska, jakie człowiek zajmował wobec osób i wypadków czysto doczesnych.
3. Opisywane fakty i postaci w życiu pozagrobowym muszą być wyrażone przy pomocy obrazów, porównań i innych figur retorycznych zaczerpniętych z życia realnego, ziemskiego, w przeciwnym wypadku bowiem poeta siłą rzeczy byłby zmuszony zamknąć się w kręgu abstrakcji, co na dłuższą metę zredukowałoby aspekt poetycki i artystyczny do minimum. Przez cały czas podróży Dante jest istotą ziemską, jest takim, jakim był w rzeczywistości, dzięki czemu specjalną wymowę ma to wszystko, co stało się w bezpośrednim związku z nim samym. Jest więc on poetą ziemskiego świata podczas swej wędrówki.
4. Ramy zewnętrzne poematu stanowi wizja zaświatów. Tego rodzaju tematyka należy do często spotykanych w literaturze i wierzeniach średniowiecznych. [...] dzieła, [w których się ona pojawia] są przeważnie utworami naiwnymi, hagiograficznymi, szablonowymi, są przeładowane alegorią. Dante natomiast pokazuje zaświaty tak, jak on je widział i rozumiał. Postać Dantego stanowi główny motyw łączący w jedną całość luźne epizody. Zamiast scholastycznych portretów autor stworzył postaci oryginalne, mające własne życie, na które rzutowała przeszłość w sposób decydujący. Każdy grzech pociąga za sobą specjalną karę, każda cnota jest wynagradzana w sposób daleki od szablonów. Żywy człowiek, a nie alegoria nadaje specjalny ton poematowi, decyduje o swoistej atmosferze zaświatów.
5. [...] Mistycyzm Dantego objawia się w wielu momentach wizji, nie mniej jednak silnie zaznacza się związek wizji z realnym bytem ludzkości. W toku swej podróży poeta nie akcentuje jej charakteru jako wizji, podkreśla natomiast to wszystko, co stwarza wrażenie realnej podróży. W konkluzji możemy stwierdzić, że Dante pokonał zasadniczą trudność, jaką stanowiło wtłoczenie w ramy wizji treści realnej, co było rzadkością w wizjach średniowiecznych. Są one przeciążone symbolami, alegorią i fikcją. [...]
6. Problem alegorii jest bardziej skomplikowany. Zgodnie z konwencją literacką średniowiecza Dante ucieka się do personifikacji pojęć abstrakcyjnych. Obok sensu dosłownego odgadujemy

sens ukryty mniej lub bardziej dokładnie. Ta tendencja do uplastycznienia pojęć abstrakcyjnych właściwa jest literaturze prowansalskiej, jak i włoskiej. Uzewnętrznia się również w sztukach plastycznych, które reprezentują Giovanni Pisano w rzeźbie oraz Giotto w malarstwie. Alegoria posługuje się chętnie mitologią. Dante wprowadza w tym celu postaci mitologiczne zaczerpnięte z dzieł Owidiusza, Wergiliusza, Stacjusza i Lukana. W średniowieczu utożsamiano często symbol i alegorię, rozgraniczenia ścisłego między tymi dwoma terminami nie było. [...]

7. Dzieło literackie posiada cztery zasadnicze znaczenia: sens dosłowny, sens alegoryczny, moralny i anagogiczny¹. Sens dosłowny to byt człowieka obdarzonego wolną wolą i ponoszącego konsekwencje swych czynów. Tajemnicą geniuszu Dantego będzie wysunięcie na pierwszy plan znaczenia dosłownego, ono decyduje o wartości poematu i przykuwa uwagę czytelnika. Znaczenie alegoryczne w praktyce schodzi na plan dalszy. Nie należy jednak doszukiwać się sensu alegorycznego w każdej postaci czy też epizodzie. Dante nie pozostawił nam klucza do odszyfrowania alegorii, stąd możliwość różnych interpretacji nieraz dziwnych i nieprzekonywujących. Aczkolwiek odszyfrowanie alegorii pomaga zrozumieć pełny sens poematu, nie należy zapominać, że o jego wartości decyduje piękno poezji. [...]

8. [...] ważną rolę odgrywa w dantejskiej wędrówce w zaświaty rzymski poeta Wergiliusz. Na prośbę Beatrice przeprowadzi przyszłego autora *Boskiej Komedii* przez Piekło, Czyściec aż do granicy Raju Ziemijskiego. Reprezentuje on mądrość i poezję świata starożytnego. Wzlot w zaświaty jest dziełem poety. Jest to możliwe tylko dzięki fantazji oraz intuicji, dlatego np. Arystoteles nie mógł być w tym wypadku brany pod uwagę, gdyż był tylko filozofem. Ponadto autora *Eneidy* w średniowieczu głęboko ceniono jako mędrca i czarodzieja. Do tego dołączyło się później przekonanie, że Wergiliusz był najwyższym osiągnięciem kultury starożytnego świata, przypisywano mu też dar proroczy, dzięki któremu przewidział przyjście na świat Chrystusa, był więc postacią inspirowaną przez Boga. Tego rodzaju pogląd wyrażał w V wieku m.in. biskup Fulgencjusz.

9. Stosunek Dantego do Wergiliusza ma pewne cechy wspólne z poglądami epoki, zasadniczo jednak jest oryginalny i ma źródło w przeżyciach osobistych. Jest to stosunek ucznia do mistrza, stosunek wielbiciela antyku do jego najwybitniejszego przedstawiciela. Odczytanie w *Eneidzie* umożliwi Dantemu wzniesienie się na wyższy poziom sztuki poetyckiej, wpłynie decydująco na ewolucję od *dolce stil nuovo*² do *Boskiej Komedii*.

10. Wergiliusz stał się w poemacie dantejskim rzecznikiem szlachetnych aspiracji moralnych, kulturalnych, religijnych i politycznych, które mają swe źródło w rozumie ludzkim. *Eneida* dostarczyła poecie wielu obrazów poetyckich. Wergiliusz zajmuje w [*Boskiej*] *Komedii* miejsce, jakie zajmował Arystoteles w *Convivio*³, stając się wzorem dostępnej człowiekowi doskonałości. Spełnia on w poemacie różne funkcje, pokazuje wędrowcowi drogę, chroni go od niebezpieczeństw, stara się ułatwić mu podróż, udziela wskazówek i wyjaśnień, stając się żywym komentarem wrażeń i myśli ucznia. Im wyżej wznoszą się obaj w *Czyszcću*, tym bardziej Dante staje się dojrzały umysłowo i potrzebuje mniej wskazówek.

Na podstawie: Kalikst Morawski, *Wstęp* [w:] Dante Alighieri, *Boska komedia*, Wrocław 1986.

¹ sens anagogiczny – posiadający pewne wartości wieczne, które mówią nam, do czego mamy dążyć.

² *dolce stil nuovo* (wł.) – 'słodki nowy styl'; tym mianem określano twórczość grupy włoskich poetów z przełomu XIII i XIV w., którzy tworzyli sonety i ballady opiewające miłość, posługując się przy tym wytwornym językiem.

³ *Convivio* – rozprawa autorstwa Dantego Alighieri, poruszająca najważniejsze zagadnienia moralne, polityczne i filozoficzne.

Zadanie 1. (2 p.)

W akapitach 1. i 2. autor podaje argumenty świadczące o realnym charakterze *Boskiej Komedii* – przytocz trzy spośród nich.

.....

.....

.....

Zadanie 2. (2 p.)

Czemu służy wielokrotne powtórzenie słowa *realny* w akapicie 1.?

.....

.....

.....

Zadanie 3. (1 p.)

Autor wymienia trzy cechy dzieła Dantego, takie jak: realność, wizja i alegoria. Wskaż numer akapitu, w którym rozwija wątek wizji.

.....

Zadanie 4. (2 p.)

Jakim stylem napisany jest tekst Kaliksta Morawskiego? Uzasadnij odpowiedź.

.....

.....

.....

Zadanie 5. (1 p.)

Na podstawie akapitu 4. napisz, czym różni się obraz zaświatów wykreowany przez Dantego od innych stworzonych w średniowieczu.

.....

.....

.....

.....

Zadanie 6. (1 p.)

Co oznacza słowo *scholastyczny* w zdaniu: „Zamiast scholastycznych portretów autor stworzył postaci oryginalne, mające własne życie, na które rzutowała przeszłość w sposób decydujący”?

.....

.....

Zadanie 7. (1 p.)

W jakim celu, według autora tekstu, Dante Alighieri wprowadza do swojego dzieła postaci mitologiczne (akapit 6.)?

.....

.....

.....

Zadanie 8. (1 p.)

Sformułuj podane zdanie tak, aby zastąpić podkreślone słowo wyrażeniem synonimicznym: „Zgodnie z konwencją literacką średniowiecza Dante ucieka się do personifikacji pojęć abstrakcyjnych”.

.....

.....

.....

Zadanie 9. (2 p.)

Kalikst Morawski zwraca uwagę na alegoryczne znaczenie *Boskiej Komedii* – sformułuj definicję alegorii na podstawie tekstu i posiadanej wiedzy.

.....

.....

.....

Zadanie 10. (1 p.)

Podaj cztery znaczenia dzieła literackiego opisane w akapicie 7.

.....

.....

Zadanie 11. (4 p.)

Uzupełnij tabelę dotyczącą Wergiliusza. Skorzystaj z informacji zawartych w akapitach 8. i 10.

Wergiliusz	
Dlaczego jest przewodnikiem Dantego po Piekle i Czystańcu?	Jakie funkcje pełni w <i>Boskiej Komedii</i> ?

Zadanie 12. (2 p.)

Wytłumacz w kontekście przytoczonego fragmentu, jak rozumiesz stwierdzenie, że Dante pozostał „poetą ziemskiego świata” podczas wędrówki przez zaświaty.

.....

.....

.....

.....

.....